

PROTECȚIA PERSOANELOR CAPABILE. REGIMUL DE DREPT INTERNAȚIONAL PRIVAT

Prof. univ. dr. Călina Jugastru
Facultatea de Drept, Universitatea „Lucian Blaga”, Sibiu

Abstract

Capable people enjoy an expressly regulated protection regime in the Romanian private international law. The provisions of the Book VII of the Civil Code (art. 2578) are applied to adult persons located in one of the three legal regimes of protection: the capable person's curatorship, the protection of persons with mental disorders and social assistance for the elderly.

*The international private law regime enjoys the contribution of the substantial Romanian law when it applies as *lex fori*. The Civil Code and special laws in matter contain the qualifications of the vocabulary terms. The law applicable to the protection regimes is determined by applying the rule or the strictly interpreted exceptions. The main liaison is the habitual residence, understood as the main residence of the capable individual, even if he did not fulfill the legal formalities of registration thereof.*

Keywords: *private international law, capable adults, protection measures, curatorship, protection of persons with mental disorders, the social care of the elderly*

§1. Ocrotirea persoanei fizice prin mijloace de drept civil

Elementul de extraneitate specific raporturilor juridice transfrontaliere impune norme conflictuale destinate protecției persoanelor fizice. Regimul juridic de ocrotire este adaptat, iar principiul priorității dreptului european față de prevederile dreptului intern se păstrează¹.

---

¹ Una dintre convențiile adoptate sub egida Conferinței de drept internațional privat de la Haga are ca obiect protecția persoanelor majore (România nu este încă parte la convenție). Considerentele convenției menționează că prevederile acesteia sunt destinate persoanelor majore care, datorită alterării facultăților mintale sau discernământului insuficient format, nu pot să își apere singure interesele. Documentul furnizează reguli uniforme în materia competenței, legii aplicabile, recunoașterii internaționale și aplicării măsurilor de protecție (B. Audit, L. d'Avout, *Droit international privé*, 7e édition refondue, Economica, Paris, 2013, p. 614).

Cartea a VII-a, Titlul II (*Conflicte de legi*), Capitolul I (*Persoane*), secțiunea 1 (*Persoana fizică*) reglementează legea aplicabilă în materia statutului personal. Art. 2578 C. civ. este destinat persoanelor care au capacitate deplină de exercițiu, dar, din anumite motive – vârstă, situații speciale în care se află – nu pot să își reprezinte singure interesele.

Această categorie de persoane necesită ocrotire și în raporturile juridice de drept privat cu element de extraneitate, iar legea aplicabilă măsurii de ocrotire se determină după alte reguli decât cele care guvernează starea și capacitatea persoanei. Altfel spus, ocrotirea persoanelor majore implică determinarea *lex causae* prin derogare de la regula instituită de art. 2572 C. civ. (adică de la aplicarea legii naționale).

Identificarea legii aplicabile presupune operațiunea prealabilă de calificare a noțiunilor. Avem în vedere calificările conținute de dreptul român substanțial, aplicabil în calitate de *lex fori*, potrivit art. 2558 alin. 1 C. civ.

În accepțiune generală, „ocrotirea persoanei fizice prin mijloace de drept civil” este o noțiune care include „ansamblul mijloacelor de drept civil prin intermediul cărora se asigură recunoașterea și protecția drepturilor civile subiective și a intereselor legitime ale ocrotitului, precum și al mijloacelor de protecție a persoanelor fizice, ca participante în circuitul civil”².

Față de dispozițiile textului legal, intitulat „Legea aplicabilă ocrotirii majorului” excludem, din sfera art. 2578 C. civ., ocrotirea minorului. Autoritatea părintească, de exemplu, este supusă legii determinate conform Convenției privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea, executarea și cooperarea cu privire la răspunderea părintească și măsurile privind protecția copiilor, adoptată la Haga în anul 1996. În raport cu formularea celor patru alineate ale textului de lege, ce se referă exclusiv la persoanele majore care au capacitate deplină de exercițiu, excludem și situația majorului care nu se bucură de deplinătatea capacității de exercițiu. Așadar, nu intră sub incidența art. 2578 C. civ. persoanele majore care, datorită alienației ori debilității mintale, au fost puse sub interdicției judecătorească, actele juridice fiind încheiate de reprezentantul lor legal.

Interesează, în acest context, legea aplicabilă pentru două mari categorii de persoane: majori care, datorită unor tulburări psihice, necesită ocrotire (această diviziune include persoane cu discernământul³ alterat, dar care nu sunt puse sub

---

² G.Al. Ilie, *Capacitatea civilă a persoanei fizice*, în M. Nicolae (coordonator), V. Bîcu, G.-Al. Ilie, R. Rizoiu, *Drept civil. Persoanele*, Ed. Universul Juridic, București, 2016, p. 209. Autorul menționează că mai multe instituții ale dreptului civil concură la ocrotirea persoanei fizice, de pildă: nulitatea relativă – ce protejează interesul personal; suspendarea cursului prescripției extinctive și repunerea în termenul de prescripție extintivă – care reflectă ocrotirea drepturile civile ale celor aflați în situațiile arătate de lege; capacitatea de folosință anticipată; lipsa capacității de exercițiu; capacitatea de exercițiu restrânsă; punerea sub interdicție judecătorească; reprezentarea sau asistarea individului, în condițiile legii, atunci când acesta participă în raporturi de drept civil concrete.

³ Potrivit noului Cod civil, sunt anulabile actele juridice încheiate de persoana pusă sub interdicție, chiar dacă aceasta ar fi avut discernământ la data încheierii actului. Nulitatea este una

interdicție); majori care din cauza vârstei sau situațiilor speciale în care se află, nu se pot reprezenta singuri în raporturile juridice cu element străin (persoane care au discernământul nealterat).

§2. Legea aplicabilă statutului personal

2.1. Legea aplicabilă statutului persoanei fizice (regula)

Dreptul ocrotește nu numai minorii (datorită lipsei discernământului ori discernământului insuficient format al acestora), dar și persoanele majore aflate în situațiile speciale prevăzute de lege. Alterarea facultăților mintale sau inaptitudinea fizică de exprimare a voinței, necesită măsuri anume destinate, supuse legii determinate conform art. 2578 C. civ. Textul de drept internațional privat se corelează cu prevederile dreptului substanțial, ce indică nu numai calificarea noțiunilor, ci și condițiile și procedurile de instituire a măsurilor (pentru ipoteza în care dreptul român este *lex causae*⁴).

Statutul personal relaționează îndeaproape cu legea națională a individului⁵. Principiul aplicării legii naționale este enunțat de primul text care deschide seria normelor conflictuale în materia persoanei fizice: „Starea civilă și capacitatea persoanei fizice sunt cârmuite de legea sa națională, dacă prin dispoziții speciale nu se prevede altfel” (art. 2572 alin. 1 C. civ.).

2.2. Excepțiile de la aplicarea legii naționale

Regula aplicării legii naționale suportă o serie de derogări, reglementate în prima secțiune, din capitolul referitor la prezența persoanelor în conflictele de legi.

a. În cazul stabilirii numelui copilului la naștere, există posibilitatea de a alege legea aplicabilă, dintre variantele expres prevăzute (fie legea statului a cărui cetățenie comună o au părinții și copilul, fie legea statului pe al cărui teritoriu copilul s-a născut și locuiește de la naștere – art. 2576 alin. 2 C. civ.).

b. În ipoteza ocrotirii împotriva actelor de încălcare a dreptului la nume, se aplică legea română, dacă actele de încălcare au fost săvârșite în țara noastră – art. 2576 alin. 3 C. civ.

---

relativă și are caracter de protecție a interzisului, fiind fondată pe lipsa capacității de exercițiu. Prin urmare, sancțiunea va putea fi invocată de către reprezentantul legal al ocrotitului (a se vedea, R. Szekely, *Configurații generale ale discernământului în dreptul civil român*, în volumul „*In memoriam Mircea Mureșan*”, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 189 și autorii citați la nota 13 de subsol).

⁴ Cu privire la accepțiunile noțiunii de „*lex causae*”, a se vedea N.C. Aniței, *Lecții de drept internațional privat*, Editura Lumen, Iași, 2015, p. 117-118.

⁵ Principalul punct de legătură la care se raportează legea națională este cetățenia; în secundar, este luată în calcul reședința obișnuită a persoanei fizice. Pentru problema cetățeniei în dreptul internațional privat, a se vedea, N. Diaconu, *Teoria conflictelor de legi în materie civilă*, Ed. Lumina Lex, București, 2005, p. 56-58.

c. *Ocrotirea persoanei majore cu capacitate deplină de exercițiu*. Pentru facilitarea derulării procedurilor și operațiunilor pe care le presupun măsurile de ocrotire, dreptul internațional privat român statuează că ocrotirea majorului beneficiază de norme speciale în raporturile cu element străin. Scopul instituirii unei alte legi aplicabile, prin derogare de la regula legii naționale, este determinat de scopul și de conținutul măsurilor de protecție. Situațiile subsumate ocrotirii capabilului în raporturile cu element de extraneitate reprezintă ipoteza noastră de lucru.

d. *Ocrotirea terților* este supusă regimului prevăzut de art. 2579 C. civ. și cuprinde două cazuri în care se derogă de la aplicarea legii naționale a ocrotitului.

Născută din rațiuni practice de protecție a cetățenilor de bună-credință față de străinii care acționează cu rea-credință în raporturile contractuale, prima situație de excepție este cunoscută sub denumirea „teoria interesului național” (alin. 1 al art. 2579 C. civ.)⁶. Este un caz în care legea locului încheierii actului juridic va lua locul legii naționale.

A doua situație de excepție (alin. 2 al art. 2579 C. civ.) vizează lipsa calității de reprezentant, ce nu poate fi opusă terțului de bună-credință la momentul perfectării actului. Nu se va aplica legea națională, care îndeobște guvernează capacitatea, ci legea statului pe al cărui teritoriu a fost încheiat actul juridic.

§3. Regimurile de ocrotire a persoanelor majore

„Lumea incapabililor majori este numeroasă, diversă și tristă: nebunii (violenți sau melancolici), nevrozații, depresivii, schizofrenicii, psihopații, risipitorii, cei slabi cu duhul, drogații, alcoolicii, exaltații, comatoșii și bătrânii slăbiți, diminuați, solitari, atinși de decrepitudine în pragul destinului biologic implacabil”⁷.

Cuvintele sunt suficiente pentru a zugrăvi actorii și cauzele. Dreptul român, aplicabil ca *lex fori*, cunoaște patru regimuri diferite de ocrotire a majorilor: tutela, curatela, tratamentul medical destinat celor cu tulburări psihice și asistența socială a persoanelor vârstnice⁸.

În contextul verificării legii aplicabile protecției majorilor cu capacitate deplină de exercițiu (conform art. 2578 C. civ.), vom păstra în discuție doar ultimele trei

---

⁶ Speța *Lizardi* este expusă în B. Ancel, Y. Lequette, *Grands arrêts de la jurisprudence française de droit international privé*, 3e édition, Dalloz, Paris, 1998, p. 34-40; O. Ungureanu, C. Jugastru, A. Circa, *Manual de drept internațional privat*, Editura Hamangiu, București, 2008, p. 167. Instanțele franceze au validat contractul de vânzare-cumpărare a bijuteriilor, făcând aplicarea tezei potrivit căreia, atunci când incapacitatea unui străin dată de legea sa națională, duce la lezarea interesului național francez, prin prejudicierea unui cetățean francez, care a acționat de bună-credință, legea națională a străinului trebuie înlăturată și înlocuită cu legea locală, care îl declară capabil pe străinul în cauză.

⁷ O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Persoanele, în reglementarea noului Cod civil*, ed. a 3-a revăzută și adăugită, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 381.

⁸ Unele teze de doctrină amintesc și protecția intermitentă a majorilor, sintagmă care reunește situațiile de absență pasageră a discernământului, datorită consumului accidental și excesiv de băuturi alcoolice, care conduce la alterarea facultăților mintale. Sunt situații care, nefiind caracterizate de permanență, nu reclamă lipsirea persoanei de capacitate de exercițiu – de exemplu, prin punerea sub interdicție (B. Teyssié, *Droit civil. Les personnes*, 17e édition, LexisNexis, Paris, 2015, p. 391-399).

dintre cele menționate („Măsurile de ocrotire a *persoanei cu capacitate deplină de exercițiu*, s.n., sunt supuse [...] – alineatul 1 al art. 2578 C. civ.). Față de aceste considerente, facem o precizare, în ceea ce privește terminologia utilizată în dispozițiile de drept internațional privat român. Chiar dacă primul alineat al art. 2578 enumeră (pe primul loc) tutela, aceasta este exclusă din discuție atunci când dreptul român substanțial se aplică raportului juridic în calitate de *lex causae*. Rațiunea este aceea că, în dreptul român, tutela este o măsură de protecție care are ca destinatar – întotdeauna – persoana fizică ce nu se bucură de capacitate deplină de exercițiu. Tutela este calificată ca instituție care asigură protejarea civilă a minorului lipsit de ocrotire părintească, precum și a persoanei puse sub interdicție judecătorească⁹. Normele de natură imperativă care reglementează tutela interzisului¹⁰ prevăd că aceasta este o măsură de ocrotire a incapabilului și constă în retragerea capacității, astfel că tutorele va prelua sarcina reprezentării în actele juridice¹¹. Ca instituție de ocrotire a celui lipsit de capacitate deplină de exercițiu, tutela are două forme: tutela minorului și tutela interzisului. Ambele implică absența capacității de exercițiu și numirea tutorelui (reprezentant legal), care va înfăptui actele juridice în numele și pe seama celui ocrotit. Ambele tipuri de tutelă exced cadrului de discuție¹², astfel că măsura nominalizată de art. 2578 alin. 1 C. civ. (tutela) își va găsi rostul doar atunci când dreptul străin (*lex causae*) ocrotește prin tutelă persoana capabilă.

Dintre variantele de curatelă, ne vom referi doar la curatela instituită cu privire la persoanele care au capacitate de exercițiu deplină.

§4. *Lex causae* în materia curatelei majorului

Prima instituție analizată este curatela persoanei majore, măsură de protecție care se dispune față de persoana fizică aflată în situațiile anume prevăzute de lege.

4.1. Calificarea curatelei majorului

Calificarea¹³ noțiunii de „curatelă” aparține doctrinei: curatela este un mijloc de protecție a persoanei fizice, care, aflându-se în situații speciale, reglementate de

⁹ M. Mureșan, *Dicționar de drept civil* (lucrare actualizată, îndreptată și dezvoltată în colectiv), Ed. Cordial Lex, Cluj-Napoca, 2009, p. 677.

¹⁰ Punerea sub interdicție judecătorească este o măsură cu caracter de ocrotire care poate fi luată atât față de persoana majoră, cât și față de minorul cu capacitate restrânsă de exercițiu (art. 164 alin. 2 C. civ.). A se vedea, cu privire la noua reglementare a punerii sub interdicție, V. Lozneau, *Proceduri speciale conform Noului Cod de procedură civilă – punerea sub interdicție judecătorească și declararea morții*, în *Acta Universitatis Lucian Blaga, Seria Iurisprudentia*, nr. 2/2015, p. 99-107.

¹¹ A se vedea, O. Ungureanu, C. Munteanu, *Drept civil. Persoanele, în reglementarea noului Cod civil*, op. și loc. cit.

¹² A se vedea și C. Dariescu, *Fundamentele dreptului internațional privat*, ed. a III-a revăzută și adăugită, Ed. Universul Juridic, București, 2014, p. 86.

¹³ Calificarea în funcție de care se determină legea care se va aplica în cauză se numește calificare primară (a se vedea, cu privire la formele calificării, D.A. Popescu, M. Harosa, *Drept internațional privat, Tratat elementar*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1999, p. 339-342.

lege, nu este în măsură să își apere interesele. Sediul materiei îl reprezintă art. 178-186, art. 58, art. 94 pct. 1 lit. a) C. pr. civ.¹⁴). Formele curatelei sunt curatela propriu-zisă și curatelele speciale. Acestea din urmă vizează persoanele care au capacitate de exercițiu restrânsă ori sunt lipsite de capacitate de exercițiu¹⁵, astfel că nu interesează în contextul analizat¹⁶.

4.2. Legea aplicabilă persoanelor capabile

Regula. Legea aplicabilă curatelei propriu-zise (curatela persoanelor capabile) este legea statului pe al cărui teritoriu se găsește reședința obișnuită a ocrotitului, la data instituirii curatelei, conform art. 2578 alin. 1 C. civ. Conflictul mobil are ca soluție aplicarea legii noi, adică a legii statului reședinței obișnuite la momentul instituirii măsurii de protecție.

Excepția. Atunci când interesul persoanei ocrotite impune, autoritatea competentă poate să aplice ori să ia în considerare legea altui stat, cu care situația juridică prezintă cele mai strânse legături (art. 2578 alin. 2 C. civ.). „Cele mai strânse legături” vor fi deduse, în situația de excepție, din alte elemente decât reședința obișnuită, întrucât aplicarea legii statului reședinței obișnuite este regula (de la care se derogă).

Aplicarea legii celor mai strânse legături nu este obligatorie (deci, aplicarea excepției nu este obligatorie) pentru autoritatea competentă, care *poate* să aplice sau să ia în considerare). Determinant pentru plasarea majorului în situația de excepție este aprecierea (evaluarea) interesului acestuia, în sensul că ocrotirea optimă prin curatelă se poate realiza conform dispozițiilor legale din statul celor mai strânse legături (legea altui stat decât statul reședinței obișnuite a majorului ocrotit).

4.3. Domeniul *lex causae*

Legea identificată fie potrivit regulii, fie conform situației de excepție, se aplică situațiilor de instituire a curatelei, procedurii și conținutului măsurii, precum și încetării acesteia.

---

¹⁴ Pentru comentariul textului art. 58, referitor la curatela specială, a se vedea, G. Boroș (coord.), *Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Vol. I. Art. 1-527*, Editura Hamangiu, București, 2013, p. 158-160.

¹⁵ Dintre curatelele speciale, menționăm: curatela provizorie în cursul procesului privitor la punerea sub interdicție a majorului (art. 167 C. civ.); curatela instituită în cazul contrarietății de interese dintre tutore și interzisul major aflat sub ocrotirea sa (chiar dacă art. 159 C. civ. se referă la minor, prevederile se aplică, prin analogie și interzisului major); curatela instituită până la preluarea funcției de către noul tutore, pentru situațiile prevăzute de art. 157-158 C. civ. (moartea tutorelui majorului; îndepărtarea tutorelui majorului pentru abuz, neglijență gravă sau alte fapte care îl fac nedemn să fie tutore, precum și dacă nu își îndeplinește corespunzător sarcina).

¹⁶ Pentru unele aspecte referitoare la curatelă, a se vedea, G. Lefter, *Considerații privind validarea curatorului special de către instanța de tutelă*, material disponibil pe site-ul <http://www.juridice.ro/367946/consideratii-privind-validarea-curatorului-special-de-catre-instanta-de-tutela.html>, consultat la data de 30 mai 2015.

A. *Cazurile de instituire a curatelei capabilului* sunt reglementate de dreptul substanțial (dreptul civil). Astfel, beneficiază de ocrotire persoana majoră, care:

a. îndeplinește două condiții, în mod cumulativ: nu poate, personal, să își administreze bunurile ori să își apere interesele în condiții corespunzătoare (din cauza bătrâneții, a bolii sau a unei infirmități fizice) și, din motive temeinice, nu își poate numi un reprezentant sau un administrator;

b. din cauza bolii sau din alte motive, nu poate – nici personal, nici prin reprezentant – să ia măsurile necesare în situații urgente;

c. fiind obligată să lipsească timp îndelungat de la domiciliu, nu a lăsat mandatar sau administrator general;

d. a dispărut, fără să existe informații despre ea și nu a lăsat un mandatar sau un administrator general¹⁷.

B. *Procedura de instituire a curatelei și conținutul acesteia* cad sub incidența legii statului reședinței obișnuite a ocrotitului sau legii statului cu care situația juridică întreține cele mai strânse legături. Dreptul român, aplicabil ca *lex fori*, prevede instituirea curatelei din oficiu sau la cererea persoanelor prevăzute de lege. Este necesar consimțământul celui în cauză (ocrotitul fiind persoană cu capacitate deplină de exercițiu), mai puțin atunci când exprimarea acordului nu este posibilă, de pildă, persoana a dispărut și nu există nicio informație despre ea. Conținutul curatelei este identic cu cel al reprezentării convenționale, întrucât Codul civil menționează expres că se vor aplica regulile mandatului (art. 183 alin. 1).

C. *Încetarea curatelei*. *Lex causae* guvernează două aspecte: încetarea funcției curatorului și încetarea măsurii curatelei. Curatorul încetează să mai exercite atribuțiile specifice curatelei, dacă este revocat tacit sau expres de către persoana ocrotită, precum și la cererea sa (a curatorului), dacă au trecut trei ani de la numire. Instituția curatelei propriu-zise încetează, în mod firesc, dacă au dispărut cauzele care au determinat luarea măsurii (art. 185 C. civ.).

D. *Legea prevăzută de art. 2578 alin. 1 C. civ. se aplică inclusiv existenței, întinderii, modificării și stingerii puterii de reprezentare*, încredințate de persoana capabilă, pentru situația în care nu se va putea îngriji de interesele sale.

În afara legii menționate, persoana ocrotită are posibilitatea să aleagă între variantele a-c (art. 2578 alin. 3 C. civ.): legea națională; legea statului unei reședințe obișnuite anterioare; legea statului unde sunt situate bunurile, în ceea ce privește măsurile de ocrotire referitoare la bunuri. Opțiunile sunt alternative și nu în cascadă.

În ipoteza instituirii unei curatele, capabilul are prerogativa de a desemna, el însuși, în modalitățile indicate de lege, o persoană care să fie numită curator. Redăm textul Codului civil (art. 180 alin. 2 teza întâi): „Când cel interesat a desemnat, prin act unilateral sau prin contract de mandat, încheiate în formă

---

¹⁷ Cazurile de instituire a curatelei sunt menționate de art. 178 C. civ.

autentică, o persoană care să fie numită curator, aceasta va fi numită cu prioritate”. Numirea va putea fi înlăturată numai pentru motive temeinice, prevederile art. 114-120 aplicându-se în mod corespunzător.

§5. Protecția persoanelor cu tulburări psihice

5.1. Legea aplicabilă

Lex causae se determină potrivit primelor două alineate ale art. 2578 C. civ. Prevederile de drept internațional privat se coroborează cu textele dreptului substanțial (legislația specială), în ceea ce privește persoanele care beneficiază de ocrotire, calificarea măsurilor de protecție, situațiile în care se instituie tratamentul, internarea voluntară și internarea nevoluntară, încetarea măsurilor de protecție.

Precizăm că avem în vedere numai legea aplicabilă persoanelor capabile care intră în categoria persoanelor cu tulburări psihice, nu și minorii sau interzișii (care, la rândul lor, pot beneficia de măsurile de tratament, în condițiile descrise de Legea nr. 487/2002 privind sănătatea mintală și protecția persoanelor cu tulburări psihice¹⁸).

Regula. Măsurile de ocrotire a bolnavului psihic cu capacitate de exercițiu deplină sunt supuse legii statului pe al cărui teritoriu se găsește reședința obișnuită a acestuia, la data instituirii măsurilor.

Potrivit calificării legale, „reședința obișnuită” a persoanei fizice se găsește în statul pe al cărui teritoriu cel în cauză și-a stabilit locuința principală, chiar dacă nu a efectuat formalitățile legale de înregistrare. Dispozițiile de drept internațional privat român oferă câteva criterii orientative, în raport cu care poate fi identificată reședința obișnuită. Se menționează, la art. 2570 alin. 2 C. civ., că, la determinarea locuinței principale, vor fi avute în vedere acele circumstanțe personale și profesionale ce indică legături de natură durabilă cu un anume stat ori intenția de a stabili astfel de legături.

Schimbarea reședinței obișnuite, până la momentul luării măsurii de protecție atrage conflictul mobil de legi. Codul civil precizează că se va aplica dreptul statului în care persoana ocrotită are reședința obișnuită la data luării măsurii (art. 2578 alin. 1).

Excepția. Autoritatea competentă are posibilitatea (fără a fi obligată) să aplice sau să ia în considerare legea statului cu care situația juridică întreține cele mai strânse legături. Determinant pentru a alege calea excepției este interesul persoanei care suferă de tulburări psihice, respectiv de tulburări psihice grave.

5.2. Domeniul legii aplicabile

În ipoteza în care se aplică dreptul român, ca lege competentă, normele materiale sunt cuprinse în Legea nr. 487/2002 privind sănătatea mintală și

---

¹⁸ Republicată în M. Of. nr. 652/13 septembrie 2012.

protecția persoanelor cu tulburări psihice. Dreptul român substanțial cunoaște mai multe regimuri de ocrotire a majorului cu tulburări psihice (fără atingerea capacității de exercițiu depline), care răspund unor necesități practice diferite. Bolnavii psihici beneficiază de internarea voluntară și de internarea nevoluntară într-un spital psihiatric, cadrul legal fiind oferit de actul normativ menționat.

Aria *lex causae* este circumscrisă următoarelor aspecte: calificarea noțiunilor, inclusiv calificarea măsurii de protecție; situațiile în care se instituie tratamentul; conținutul, efectele și încetarea internării nevoluntare.

A. Legea determinată conform art. 2578 C. civ. *se aplică persoanelor cu tulburări psihice și persoanelor cu tulburări psihice grave*. Calificările legale sunt următoarele: „persoanele cu tulburări psihice” sunt persoane cu dezechilibru psihic sau insuficient dezvoltate psihic ori dependente de substanțe psihoactive, ale căror manifestări se încadrează în criteriile de diagnostic în vigoare pentru practica psihiatrică, iar „persoanele cu tulburări psihice grave” sunt persoane cu tulburări psihice care nu sunt în stare să înțeleagă semnificația și consecințele comportamentului lor, astfel încât necesită ajutor psihiatric imediat. Dacă persoanele menționate sunt deja în îngrijirea unui serviciu medical, vor fi calificate drept „pacienți”.

B. Sfera legii aplicabile cuprinde condițiile în care pot fi dispuse tratamentul și internarea. *Internarea voluntară* este o măsură a cărei punere în aplicare respectă procedura obișnuită primirii în orice serviciu medical, cu respectarea normelor de îngrijire medicală și a drepturilor pacientului. Externarea are loc la cererea pacientului, cu excepția cazurilor în care menținerea internării se justifică împotriva voinței acestuia (art. 50-52 din lege).

Internarea nevoluntară poate fi dispusă numai după ce toate încercările de internare voluntară au fost epuizate. Persoanele care pot solicita luarea măsurii sunt expres arătate de lege, iar demararea procedurii este strict condiționată de decizia medicului psihiatru abilitat, care stabilește că, din cauza tulburării psihice de care suferă cel în cauză, există pericolul iminent de vătămare pentru sine sau pentru alte persoane ori, în cazul persoanelor care suferă de tulburări psihice grave, neinternarea ar putea antrena deteriorarea gravă a stării acestora sau ar împiedica acordarea tratamentului adecvat. Având în vedere gravitatea extremă a motivelor solicitării luării măsurii internării nevoluntare, dreptul român impune certificarea sub semnătură și dezvoltarea în scris a circumstanțelor care o justifică (art. 53-68 din lege).

C. *Efectele măsurii internării nevoluntare și încetarea acesteia* sunt reglementate de *lex causae*. Legea nr. 487/2002 enunță faptul că luarea măsurii de protecție „nu constituie o cauză de restrângere a capacității juridice a pacientului” (art. 68 alin. 3). Persoana care face obiectul internării nevoluntare păstrează capacitatea de exercițiu deplină. Internarea în unitatea psihiatrică are ca scop administrarea programului terapeutic stabilit de specialiști, fără nicio influență asupra capacității de exercițiu.

Internarea nevoluntară încetează odată cu dispariția condițiilor care au determinat dispunerea măsurii. Simetric confirmării luării măsurii de către instanță, încetarea măsurii este o decizie medicală ce trebuie confirmată pe cale judecătorească.

§6. Regimul asistenței sociale a persoanelor vârstnice

6.1. Calificarea noțiunii de „persoană vârstnică”

Asistența socială a persoanelor vârstnice este un mijloc suplimentar de ocrotire a capabilului, fără să aducă atingere capacității de exercițiu a celui protejat. Calificarea noțiunii de „persoană vârstnică” este operațiunea care va determina sfera persoanelor fizice care intră sub incidența prevederilor legale. Dreptul român, aplicabil ca *lex fori*, prevede că „*persoana vârstnică*” față de care pot fi luate măsurile specifice, este persoana care a împlinit vârsta de pensionare, conform legii (art.1 alin. 4 din Legea 17/2000¹⁹ se referă la persoanele care au dreptul la asistență socială în raport cu situația socio-medicală și cu resursele economice).

6.2. Legea aplicabilă asistenței sociale a persoanelor vârstnice

6.2.1. Regula

Legea aplicabilă acestei măsuri de ocrotire este, potrivit art. 2578 alin. 1 C. civ., legea statului în care persoana vârstnică are reședința obișnuită la data la care se aprobă asistența persoanei majore respective.

6.2.2. Excepția

Codul civil permite ca, din rațiuni de ocrotire a persoanei vârstnice, autoritatea competentă să aplice ori să ia în considerare legea unui alt stat, cu care situația concretă prezintă cele mai strânse legături (art. 2578 alin. 2 C. civ.).

„Autoritatea competentă” care va lucra în situația de excepție, se determină în funcție de tipul măsurii de ocrotire. De exemplu, primarul – pentru serviciile de asistență socială organizate pe plan local, pentru îngrijiri acordate în căminele administrate pe plan local și pentru îngrijirea la domiciliu; directorul general al direcției județene de muncă – pentru asistența socială acordată de asociațiile și fundațiile române și de unitățile de cult recunoscute în România, care au primit transferuri gestionate de Ministerul Muncii, Familiei, Protecției Sociale și Persoanelor Vârstnice²⁰.

---

¹⁹ Legea 17/2000 privind asistența socială a persoanelor vârstnice a fost republicată în M. Of. nr. 157/6 martie 2007.

²⁰ A se vedea, pentru ocrotirea prin intermediul acestei măsuri, reglementate în dreptul român începând cu anul 2000, E. Lupan, S. Sztranyiczki, *Persoanele în concepția noului Cod civil*, Ed. C.H. Beck, București, 2012, p. 244-246.

6.2.3. Domeniul de aplicare a legii aplicabile

Lex causae operează pentru identificarea situațiilor în care se acordă asistență socială, a actelor juridice pentru care se acordă consiliere gratuită și asistență, precum și a modalităților de îngrijire permanentă sau temporară a persoanelor vârstnice.

Nu toate statele dispun de o legislație de asistență socială a persoanelor vârstnice²¹; nu toate țările care reglementează situațiile ce conferă dreptul la asistență socială, prevăd aceeași gamă de măsuri. În ipoteza în care dreptul român este legea materială aplicabilă raportului juridic, situațiile care îndreptățesc la asistență socială sunt următoarele: persoana vârstnică nu are familie sau nu se află în întreținerea niciunei persoane care are obligația legală de a o întreține; vârstnicul nu are locuință și nu are posibilitatea de a-și asigura condițiile de locuit pe baza resurselor proprii; cel în cauză nu realizează venituri proprii ori, dacă are astfel de venituri, sunt insuficiente pentru asigurarea îngrijirii sale; persoana vârstnică nu se poate gospodări singură sau necesită îngrijiri specializate; se află în imposibilitate de a-și asigura nevoile socio-medicale, datorită bolii de care suferă sau din cauza stării fizice ori psihice.

Potrivit calificării legale, noțiunea de „asistență socială a persoanelor vârstnice” include servicii și prestații sociale. Termenul de „asistență socială” acoperă două modalități tehnice de concretizare: servicii la domiciliu și, atunci când legea prevede, servicii prestate persoanelor vârstnice aflate în cămine.

Enumerarea legală aduce în atenție servicii sociale (îngrijirea persoanei, prevenirea marginalizării sociale, sprijinirea pentru reintegrarea socială, consiliere juridică și administrativă, sprijin pentru plata unor servicii și obligații curente, îngrijirea locuinței, sprijin pentru menaj și pentru prepararea hranei), servicii socio-medicale (ajutor pentru realizarea igienei personale, readaptarea capacităților fizice și psihice, adaptarea locuinței la nevoile vârstnicului, antrenarea în activități economice, sociale și culturale, îngrijirea temporară în centre de zi, aziluri de noapte sau în alte centre specializate, sprijin pentru menținerea sau readaptarea capacităților fizice sau intelectuale) și servicii de natură medicală (îngrijiri și consultații medicale la domiciliu sau în instituții de sănătate, consultații și îngrijiri stomatologice, administrarea de medicamente, acordarea de materiale sanitare și de dispozitive medicale, servicii de îngrijire-infirmerie pentru persoanele vârstnice

---

²¹ Dreptul francez reglementează, de asemenea, protecția vârstnicilor, prin lege specială. Specialiștii au subliniat utilitatea cadrului legal, întrucât această categorie de persoane este vulnerabilă. „Depuis toujours, la charge de la vieillesse pèse sur les générations plus jeunes, ce que parfois elles refusent, avec des effets pervers: au fur et à mesure de leur vieillissement, les parents, surtout lorsqu'ils sont veufs, voient souvent à l'approche de leur fin de vie leurs enfants s'éloigner et se rapprocher de tiers, faisant naître de nouvelles affections, parfois intéressés: les enfants demandent alors la mise sous protection judiciaire de leur auteur. Un exemple actuel, très médiatisé, est l'affaire *Liliane Bettencourt*” (Ph. Malaurie, *Droit des personnes. La protection des mineurs et des majeurs*, 8e édition, Librairie Générale de Droit et de Jurisprudence, Paris, 2015, p. 317).

din cămine). Asistența socială se acordă în funcție de situația personală socio-medicală și în raport de resursele economice ale beneficiarilor.

Remarcăm, ca un plus legislativ, sprijinul la cererea vârstnicului sau din oficiu, după caz, constând în consiliere gratuită, la încheierea actelor juridice de înstrăinare, cu titlu oneros sau gratuit, a bunurilor care îi aparțin, în scopul întreținerii sale (art. 30 din lege).

Măsurile care definesc asistența socială a persoanelor vârstnice sunt calificate, în dreptul român, drept mijloace complementare măsurilor reglementate de sistemul asigurărilor sociale. Tot pe linia lămuririi terminologiei legale, dreptul vârstnicului la servicii comunitare de consiliere, menite prevenirii marginalizării sociale și reintegrării sociale (fără plata unei contribuții), este calificat ca un drept fundamental²².

§7. Dispoziții comune regimurilor de ocrotire a capabilului

În toate cazurile, măsurile de ocrotire a persoanei sau a bunurilor acesteia sunt supuse legii statului ale cărei autorități îndrumă sau supraveghează exercitarea regimului de ocrotire. Acesta este textul art. 2578 alin. 4 C. civ., care prevede aplicarea legii statului pe al cărui teritoriu se găsește autoritatea competentă (*lex auctoris*).

Doctrina a subliniat că, prin noțiunea de „măsuri care se iau cu privire la persoana ocrotită sau bunurile sale”, înțelegem nu măsurile propriu-zise de protecție, ci modul în care aceste măsuri sunt exercitate în concret, prin acte și fapte juridice, de către acea autoritate care este însărcinată cu supravegherea aplicării lor²³.

Soluția își găsește aplicarea pentru oricare dintre măsurile de ocrotire a persoanelor capabile, reglementate în legislațiile naționale. Reamintim că art. 2578 alin. 1 C. civ. face vorbire despre măsurile de ocrotire a persoanei cu capacitate deplină de exercițiu. La nivelul dreptului român, regimurile de ocrotire sunt cele trei menționate: curatela, măsurile destinate persoanelor cu tulburări psihice și asistența vârstnicilor. Norma de conflict este însă bilaterală, astfel că ea este aplicabilă și altor instituții (măsuri) de ocrotire a capabilului, reglementate de dreptul material străin identificat ca *lex causae*. Statele lumii au un inventar bogat de mijloace de protecție a majorului²⁴, motiv pentru care norma conflictuală enunță generic, alături de tutelă, „alte măsuri de ocrotire”.

---

²² Conform art. 1 din Legea nr. 17/2000, persoanele vârstnice care beneficiază de asistență socială au dreptul și la alte forme de protecție socială, în condițiile legii.

²³ D.-Al. Sitaru, *Drept internațional privat. Partea generală. Partea specială – Normele conflictuale în diferite ramuri și instituții ale dreptului privat*, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 153. Cu privire la legea aplicabilă conform alineatului 4 al art. 2578, a se vedea și I. Macovei, *Drept internațional privat. În reglementarea noului Cod civil și de procedură civilă*, Ed. C.H. Beck, București, 2011, p. 165.

²⁴ Cu privire la protecția majorilor în sistemul dreptului internațional privat francez, a se vedea, Groupe d'information et de soutien des immigrés, *Droit international des personnes et de la famille. Quel tribunal est compétent, quelle loi s'applique?*, material disponibil la adresa http://www.gisti.org/IMG/pdf/np_droit-int-personnes-et-famille.pdf, valabilă la data de 13 septembrie 2016.